

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

102 - DAVENING AT KIVREI AVOT OU ISRAEL CENTER - SUMMER 2018

As Rosh Hashana approaches, many communities have minhagim to visit the graves of relatives and tzaddikim. The annual pilgrimage to Uman to the grave of Rabbi Nachman of Breslov now attracts tens of thousands¹. Why do people visit kevarim? What is gained by it and what are the potential halachic and hashkafic downsides?

A] KEVARIM IN TANACH

1. וַיַּעֲלֵנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד-חִבְרוֹן וְשָׁם אַחֲמִימֵל שִׁשַׁי וְתַלְמִי יְלִידֵי הָעֵנָק וְחִבְרוֹן שִׁבְעַת שָׁנִים נִבְנְתָה לַפְּנֵי צֶעַן מִצְרַיִם:

במדבר יג:כב

In the story of the spies, THEY (plural) go up to the Negev but HE (singular) goes to Chevron.

2. (כב) וַיָּבֵא עַד חִבְרוֹן – כִּלְזָ לַזָּדוּ הַלֵּךְ שָׁם וּנְשַׁחֲטָהּ עַל קִבְרֵי אֲבוֹתַי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִיסָת לַחֲזַרְיוֹ לְהוֹיֹת צַעֲתָם. וְכֵן הוּא אֹמֵר (דברים ח:לו)
וְלֹ-חֲתָן חֵת-הָאֵרֶז אֲשֶׁר זָרַד-צֶפֶה, וְכַתִּיב (שופטים ח:כ) וַיִּתְּנֵנוּ לְכָלֵב חֵת-חִבְרוֹן

רש"י שם

Rashi famously writes that Kalev was the only one who went to Chevron to daven at the graves of the Avot.

3. (יט) וַתָּמַת רַחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרַתָּהּ הוּא בֵּית לַחַם: (כ) וַיָּצַב יַעֲקֹב מִצְבָּה עַל-קִבְרֹתֶיהָ הוּא מִצְבַּת קִבְרַת-רַחֵל עַד-הַיּוֹם:

בראשית לה:יט-כ

The Chumash emphasizes the burial of Rachel and that Yaakov placed a special marker on her grave for the future.

4. (א) וַיִּקְחֹ שְׂמוּאֵל אֶת-פֶּה הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁקָהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא כִּי-מִשְׁחָהּ ה' עַל-נַחְלָתוֹ לְנָגִיד: (ב) בְּלִכְתָּהּ הַיּוֹם מִעֵמְדֵי וּמִצְאָתָּהּ שָׁנֵי אַנְשִׁים עִם-קִבְרַת רַחֵל בְּגִבּוֹל בְּנֵימָן בְּצִלְעָה וַאֲמָרוּ אֵלֶיךָ נִמְצְאוּ הָאֲתָנוֹת אֲשֶׁר הִלַּכְתָּ לְבַקֵּשׁ וְהִנֵּה נָטַשׁ אֲבִלְךָ אֶת-דְּבָרֵי הָאֲתָנוֹת וְדָאָג לְכֶם לְאֹמֵר מָה אַעֲשֶׂה לְבָנָי:

שמואל א' יא-ב

Kever Rachel features in the anointing of Shaul² when Shmuel uses it as a key landmark in the unfolding of the story.

5. שֶׁכֵּל דוֹר וְדוֹר יִחַדְשׁוּ אוֹתָהּ, לְמַעַן יֵדְעוּ קְבוּרַת רַחֵל. וּלְמַדּוֹ חַז"ל שֶׁנִּקְרָא שָׁם כַּדִּי שִׁתְּפִלְלוּ יִשְׂרָאֵל עַל קְצֵרָה זִלְכַתָּם לְגוֹלָה, אֹמֵר כִּי הַלֵּז מִלְּזָה כַּדִּי שֶׁתְּהִיָּה קִיּוּמָה עַד הַיּוֹם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, שִׁלְטַרְכוּ לְדַעַת מִקוּם קְבוּרַת רַחֵל:

מלבי"ם בראשית לה:כ

The Malbim quotes from Chazal that the Kever Rachel was to be a place of tefilla for the Jewish people in the future.

6. (יד) כִּיָּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכֵי תִמְרוּרֵימ רַחֵל מִבְּכָה עַל-בְּנֵיהָ מֵאַנְהָ לְהַנְחִים עַל-בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנּוּ:

ירמיהו לא:יד

In the famous lines from Yirmiyahu, Rachel cries for her children as they are sent out to exile³.

1. An estimated 30,00 last year - see <https://www.jpost.com/Diaspora/In-Pictures-Ultra-Orthodox-flock-to-celebrate-Rosh-Hashanah-in-Ukraine-505683>

2. See also the Rashbam on the verse in Chumash ob cit.

3. The Redak on that verse quotes the midrash that the Jewish people passed by Kever Rachel on their way out to exile. She cries for them as they daven at her Kever.

B] WHY VISIT KEVARIM?**B1] IT'S GOOD FOR TESHUVA!**

7. למה יוצאין לבית הקברות? פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר: הרי אנו חשובין לפניך כמתים. וחד אמר: כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים. מאי בינייהו? איכא בינייהו קברי נכרים.

תענית טו.

The Gemara asks - why visit a grave? It gives two answers. The first is to impress upon us the inevitability of our death and thereby increase our humility before God. As such, it would also be effective to visit non-Jewish graves.

8. יוצאין לבית הקברות – מכאן נוהגין בכל מקום לילך לבית הקברות ב"ט"ז חזק שיהי' ט"ז הוי תענית לצור כמו שהיו עושין מפני הגשמים.

תוספות שם

Tosafot learn this as the source of a custom to visit graves on 9 Av.

9. שבע תעניות האלו, אחר שמתפללים, יוצאים כל העם לבית הקברות ובוכים ומתחננים שם, כלומר: הרי אתם מתים כאלו אם לא תשובו מדרככם. ולפי זה אם אין קברי ישראל הולכים על קברי כותים

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקעט סעיף ג

This minhag to visit graves (even those of non-Jews) on serious fast days is codified in the Shulchan Aruch.

10. במקומות שמעמידין גילולים על קבריהן בודאי אין נכון להתפלל שם

משנה ברורה סימן תקעט ס"ק יד

The Mishna Berura warns against davening in a non-Jewish graveyard due to the idolatrous statues found there.

B2] IT IMPROVES TEFILLA

11. מכבסין ומסתפרין בערב ר"ה. ... ויש מקומות נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם צתחנות ונותנים לזקה לעניים (כל זו).

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא סעיף ד

The Shulchan Aruch cites a minhag of Erev Rosh Hashana to visit the cemetery and give money to tzedaka.

12. ויש מקומות שנוהגין לילך על הקברות ולהרבות צדקה והכל מנהג יפה

שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרה - מנהג כפרות בערב יום כפור

Shulchan Aruch also brings this as a custom in some places for Erev Yom Kippur as part of kaparot

13. (כז) הקברות – דזי"ק הוא מקום מנוחת הצדיקים והתפלה נתקבלה שם יותר ...

משנה ברורה סימן תקפא ס"ק כז

The Mishna Berura explains that since the tzadikim are buried there, tefilla in a beit kevarot will be better accepted.

14. שכמו שבזמן שבית המקדש קיים היה המעון ההוא המקודש מקום מוכן לחול שפע הנבואה והחכמה, עד שבאמצעות המקום ההוא היה שופע על כל ישראל. כן ראוי שיהיו הנביאים והחכמים מוכנים לקבל החכמה והנבואה עד שבאמצעותם יושפע השפע ההוא על המוכנים מבני דורם גם אם לא ישתתפו עמם. אבל מצד המצאם בדורם שהם עצמם כמו המקדש המקודש. והרמב"ן ז"ל כתב בסוף סדר והיה עקב (דברים יא:כב) ויתכן באנשי זאת המעלה שתהיה נפשם גם בחייהם צרורה בצרור החיים כי הם בעצמם מעון לשכינה, כאשר רמזו בעל ספר הכוזרי (מאמר ג:א). ... ולפיכך בהמצא לחכמים והחסידיים בדורות יהיה השפע שופע עליהם, ובאמצעותם אפשר שיהיה שופע על כל המוכנים מבני דורם, וכל שכן לאותם שהם מתקרבים אליהם ומשתתפים עמהם. ולא בחייהם בלבד, כי גם אחרי מותם מקומות קברותיהן ראויין להמצא השפע שם בצד מן הצדדים. כי עצמותיהם אשר כבר היו כלים לחול עליהם השפע האלהי עדיין נשאר בהם מן המעלה והכבוד שיספיק לכיוצא בזה. ומפני זה אמרו רבותינו ז"ל (סוטה לד:) שראוי להשתטח על קברי הצדיקים ולהתפלל שם כי התפלה במקום ההוא תהיה רצויה יותר להמצא שם גופות אשר חל עליהם כבר השפע האלהי

דרשות הר"ן הדרוש השמיני

The Drashot HaRan (14C Spain) explains that the Chachamim and Nevi'im of a generation can act as intermediaries for the downflow of 'shefa' from Shamayim to the people (as did the Beit Hamikdash). This is also possible after they die since their remains formerly housed their neshama.

B3] THE SPECIAL ZECHUT OF THE TZADDIK

15. [יח] אמר מהרי"ל סג"ל מה שרגילין ללכת לבית הקברות משום דבבית הקברות מקום מנוחת הצדיקים. ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור והתפלה נתקבלה ביותר על אדמת קדש. והמשתטח על קברי הצדיקים ומתפלל אל ישים מגמתו נגד המתים השוכבים שם, אך יבקש מאת השם יתברך שיתן אליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר תנצב"ה.

ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות תענית

The Maharil describes the graves of tzaddikim as kadosh and tahor!⁴

B4] SO THAT THE TZADIKIM CAN DAVEN FOR US?

16. למה יוצאין לבית הקברות? פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. ... וחד אמר: כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים

תענית טו.

As we saw above, one of the reasons given in the Gemara for visiting graves is so that the metim will request mercy for us - presumably by davening to God on our behalf. Note that this source does NOT say that we should be asking the metim to daven on our behalf.

17. וחד אמר כדי שיבקשו עלינו מתים כו'. והכי איתא במדרש שאבות מצדקים רחמים עלינו:

מהרש"א חידושי אגדות תענית טו.

The Maharsha quotes a Midrash that the Avot daven on our behalf.

18. ויעלו בנגב ויבא עד חברון - ויבאו מבעי ליה! אמר רבא: מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להן: אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים. יהושע כבר בקש משה עליו רחמים שנאמר: ויקרא משה להושע בן נון יהושע - י-ה יושיעך מעצת מרגלים.

סוטה לד:

The Gemara in Sota clearly states that Calev's visit to the Avot was specifically to ASK them daven on his behalf!⁵

19. רבי מני בריה הוה קא מצערי ליה דבי נשיאה. אישתטח על קברא דאבוה, אמר ליה: אבא, אבא, הני מצערו לי. יומא חד הוה קא חלפי התם, אינקוט כרעא דסושוותיה, עד דקבילו עליהו דלא קא מצערו ליה

תענית כג:

This is reinforced by many other sources in Chazal. Here, the Gemara relates that R. Mani was poorly treated by the Jewish officials in town. He asked for help at the grave of his father and it worked!

20. מפני מה נסתתר קברו של משה מעיני בשר ודם? מפני שגלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד בית המקדש ליחרב ולהגלות את ישראל מארצם. שמא יבואו לקבורתו של משה באותה שעה ויעמדו בבכיה ויתחננו למשה ויאמרו לו: "משה רבינו עמוד בתפילה בעדינו". ועומד משה ומבטל את הגזירה, מפני שחביבין צדיקים במיתתן יותר מבחייהם.

סוטה יז. (לפי גירסת הב"ח)

The Gemara asks why the kever of Moshe was hidden? It answers that if the Jewish people knew where Moshe was buried they would go to his grave to beg him to daven on their behalf to cancel the gezeira of churban.

21. נוהגים שלא לשחוט ושלא להכין צורכי סעודה עד אחר חצות. הגה: והולכים על הקצרות מיד כשהולכים מצית הכנסת

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנט סעיף י

In the laws of 9 Av, the Shulchan Aruch cites a custom to go straight from kinot in shul to the beit hakevarot.

4. Even though, halachically, there is nothing more tamei than a grave! This begs the question of whether the graves of the tzaddikim do indeed create tumah. For example, are Cohanim permitted to visit Ma'arat HaMachpelah in Chevron. Almost all poskim emphatically prohibit this, although some are more open to it, partly based on the question of whether the graves of tzaddikim do indeed generate tumah.

5. Interestingly, Rashi's citation of this Gemara in his commentary on Chumash slightly changes the wording by omitting Kalev's request to the Avot to daven for him.

22. (מא) על הקברות – של ישראל כדי שיבקשו עלינו רחמים. ואם אין של ישראל הולכים אפילו על קברי עכו"ם לומר שאנו חשובים כמתים.

משנה ברורה סימן תקנט ס"ק מא

The primary reason brought by the Mishna Berura is so that the metim can daven for mercy on our behalf.

B5] IT'S GOOD FOR THE NIFTAR

23. ברזילי הגלעדי אמר (ש"ב יט:לה) 'אמות בעירי' - כי הנאה יש למתים שאוהבים הולכים על קבריהם ומבקשים לנשמתן טובה מטיבים להם באותו ענין

ספר חסידים (מרגליות) סימן תשי

Based on the request of Barzilai Hagiladi to be buried in his home town, Sefer Chasidim writes that the met gets benefit in Olam Habah from the relatives and friends who daven by the grave.

C] WHY NOT VISIT KEVARIM?

C1] THE TZADDIKIM ARE NOT REALLY THERE!

24. ומציינין את כל בית הקברות, ובונין נפש על הקבר, והצדיקים אין בונים להם נפש על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם. ולא יפנה אדם לבקר הקברות.

מסכתות קטנות מסכת שמחות ברייתות מאבל רבתי פרק ד

Chazal, in Mesechet Semachot, rule that one should normally erect a monument over a grave but not over the grave of a tzaddik, since his words live on and are his true monument. In fact a person should not even visit such a grave!

25. ומציינין את כל בית הקברות ובונין נפש על הקבר. והצדיקים אין בונים להם נפש על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם. ולא יפנה אדם לבקר הקברות.

רמב"ם הלכות אבל פרק ד הלכה ד

The Rambam rules this as halacha in the Mishne Torah.

26. ומה שכתב ולא יפנה אדם לבקר הקברות זה סיוס מ"ש שדבריהם הם זכרונם, ולא יפנה אדם לבקר נפש ש"ג קברותיהם ועל ידי כן יהיו זכרים. שאינם לריכים שעל ידי דבריהם ומעשיהם הטובים הם זכרים – כך פירש הריב"ש לשון זה:

כסף משנה הלכות אבל פרק ד הלכה ד

The Kesef Mishne quotes the Rivash (14C, Spain) who understands the last statement of the Rambam to refer specifically to the graves of tzaddikim. One should specifically not visit them since this gives the impression that the tzaddikim are in the kever, when in fact they live on in the Beit Midrash through their words!

27. ולא יפנה אדם לבקר הקברות. ... ופירוש לבקר הקברות הוא לפתוח הקבר לפקוד את המת וזה יש צו מדרכי האמורי. אבל לפקוד הקברות מחוץ אין חשש בזה וכן נהגו כל ישראל לפקוד את מתיהם ולהשתטח על קבריהם

רדב"ז הלכות אבל פרק ד הלכה ד

The Radvaz (15/16C Spain/North Africa) radically reinterprets the Rambam, given the prevalent Jewish custom to visit the graves of tzadikim! He explains that the Rambam is referring to a practice of opening up a grave to see the body INSIDE, which is a prohibited necromancy practice. Visiting the outside of the grave would be fine!

28. והנהיגו ישראל ג"כ לבקר על המתים והיה ראוי לאסור ממעשי האמורי

שר"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן שלח

The Chatam Sofer was unhappy with the minhag in some Jewish circles to visit graves. He wished to prohibit this as 'darchei Emori' - a non-Jewish superstitious practice.⁶

6. The Chatam Sofer quotes from the Nachalat Yaakov (a commentary on Mesechet Semachot) and the Perisha (YD 394:3) that the roots of this halacha in fact relate back to a time when Jewish burial was first on a shelf in a cave, before the bones were later gathered. Since there was a possibility that the person was not dead and could be trying to get out, there were regular visits back to the grave for the first few days after burial to check on this. Once the minhag switched to burying underground there was no longer the possibility of coming back from the grave and thus visiting was unnecessary, and potentially linked to darchei emori.

C2] DORESH EL HAMETIM

29. לֹא־יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּגוֹיֹתָיו בְּאֵשׁ קִסָּם קִסְמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף: וְחָבֵר חָבֵר וְשִׂאֵל אוֹב וְיִדְעוּנִי וְדָרַשׁ אֶל־הַמֵּתִים:

דברים יח:יא

The Chumash prohibits many kinds of necromancy and superstition, including Ov, Yidoni and 'Doresh El Hametim' - seeking things from the dead.

30. ... עוד ראיתי תשובה על שם מוהר"ר חיים פלטיאל (ע"י שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך ד"ל ס"י קסד) על הנודרים לילך לבית הקברות **קצת היה נראה כדורש אל המתים**. דכלב שנשתטח על קברי אבות (סוטה לד:) התפלל לשם במקום קדושה כדי שתהא תפילתו נשמעת. וכדכתיב באברהם (בראשית יט:כז) **אל המקום אשר עמד שם אלמא שהמקום גורם**. א"נ מי שביזה את המת ולכבודו משתטח על קברו זה מצינו (חגיגה טז; כב; יומא פז, מכות ה:). אך נשים ובני אדם שאינן יודעין זה לא ידעתי הליכתן למה! ואני רגיל לפתוח להן בחרטה ויתירו להם הנדר ויתן לצדקה מה שהיה מוציא על הדרך ואח"כ יתן מה שנשער כפי שהיה טרחו והילוכו וזה יתן לצדקה וינצל מצעקה ע"כ.

ב"ח יורה דעה סימן ריז

The Bach quotes the opinion of R. Chaim Paltiel - a student of the Maharam of Rotenberg - that the custom to visit graves and to daven there is 'close to doresh el hametim'. It was acceptable for Kalev to daven in Chevron - where a great tzaddik connects with a great place. But for lesser folk to go to lesser places is unhelpful and potentially damaging. Better for them to give to tzedaka the money that they would have spent on the trip!

31. ערב ראש השנה ... נהגו שכולם מתענים ומשכימים הרבה קודם היום ומרבים בסליחות וביודים. ויש נוהגין עוד לילך על הקברות ... ויהיה נוהר מאוד שלא ישים מגמתו להתפלל ולבקש מן המתים, שקרוב הדבר שיהיה בכלל ודורש אל המתים (דברים יח:יא). אלא שיתפלל להקב"ה שיעשה חסד בזכות הצדיקים המתים

חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל קלח סעיף ה

The Chayei Adam rules in halacha that one may (even should) go to kevarim on Erev Rosh Hashana BUT must be very careful indeed not to address any requests to the metim, as this would be close to doresh el hametim. Rather, one should daven to God in the merit of the tzaddik.

32.

מנהג משפחת רבנו (עפ"י הגר"א) היה שלא ללכת לביה"ק לבקר על קברי אבות, שלא יהא נראה ח"ו כדורש אל המתים. [כמדומה לי שכן שמעתי פעם מרבנו. ובסי' איש ההלכה (עמי מ) הובא טעם אחר למנהג זה.]

נפש הרב - ר' צבי שכטר

Rav Soloveitchik's custom, based on the Vilna Gaon, was not to visit kivrei avot due to concerns of doresh el hametim.

There are five basic responses to the concern of doresh el hametim:

(a) The halachic definition of doresh el hametim is quite different

33. דורש אל המתים (דברים יח:יא) - זה שמרעיב עצמו ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח הטומאה

ושלחן ערוך יורה דעה הלכות מעונן ומכשף סימן קעט סעיף יג

Most poskim consider that doresh el hametim is not a halachic problem here, based on the definition in Shulchan Aruch. Doresh el hametim is a necromantic practice of starving oneself in a cemetery until an impure spirit from the dead rests on the person. Simply making requests of the dead in tefilla is NOT a halachic problem.

34. מיהו כבר החזיקו במנהג זה ואין מוחה ויש לזה סמך בספר הזוהר (פר' אחרי עי-עא:). ודוקא להשתטח על קברי אבות ולהתפלל לפניו יתברך על כל צרה שלא תבוא בזכות אבותיו הנקברים פה וכיוצא בזה. וכבר נתקנו סדרי התפילה למשתטחים על קברי אבות ואין לשום מורה למנוע ולבטל מנהג זה

ב"ח יורה דעה סימן ריז

So too, the Bach that we saw above which raises the concern of doresh el hametim, ultimately concludes that it is not a problem and that the minhag Yisrael is to visit kivrei tzadikim. He invokes a statement of the Zohar to support this.

(b) The tzaddikim are not really dead!

35. אמר רבי ייסא בשעתא דאצטריך עלמא למטרא אמאי אזלין לגביהון דמיתייא? והא כתיב (דברים יח) ודורש אל המתים ואסיר! אמר ליה ... ודורש אל המתים אל המתים דייקא דאינון חייבי עלמא דאינון מעמין עכו"ם דאשתכחו תדיר מתים. אבל ישראל דאינון זכאי קשוט שלמה קרא עלייהו (קהלת ד) ושבת אני את המתים שכבר מתו בזמנא אחרא ולא השתא, שכבר מתו והשתא אינון חייבין. ועוד דשאר עמין כד אתאן למתיהון אתיין בחרשין לאתערא עלייהו זינין בישין. וכד ישראל אתאן למתיהון אתיין בכמה תשובה לקמי קודשא בריך הוא, בתבירו דלבא, בתעניתא לקבליה וכלא בגין דנשמתיין קדישין יבעון רחמי לקמי קודשא בריך הוא עלייהו וקודשא בריך הוא חייס על עלמא בגיניהון

זוהר כרך ג (ויקרא) פרשת אחרי מות [המתחיל בדף נו עמוד א]

The Zohar explains that doresh el hametim only applies when one approaches the truly dead. In fact, the tzaddikim who have passed on to Olam Haba are considered to be alive in a real spiritual sense.⁷

36. (קהלת ט"ה) כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שְׂמֵימְתוֹ - אלו צדיקים שבמיתותן נקראו חיים שנאמר (שמואל ב' כ"ג) וּבְנֵיהוּ בְּנֵי הַיְהוּדָה בֶּן־אִישׁ־חַי [תהי'ל] ... בן איש חי - אטו כולי עלמא בני מתי נינהו!! אלא 'בן איש חי' - שאפילו במיתתו קרוי חי!

ברכות יח.

This is a well known hashkafic principle - that the tzaddikim live on after death. But it seems here to have a halachic application too.

(c) We are not davening to or even through the metim - just enlisting them to daven WITH us

37. ... אבל אנו נוהגים לומר 'מכניסי רחמים הכניסו רחמינו לפני בעל הרחמים וגו' ואין זה ראוי כי דבר זה כאילו מתפלל אל מלאכים שיכניסו רחמינו ולא מצאנו זה. והא דאמרינן במסכת תענית (ז"ט) שכאשר גזרו תענית היו יוצאים לבית הקברות כדי שיתפללו עלינו המתים רחמים, אין זה שאנו מבקשים מן המתים שיתפללו עלינו. רק שאנו הולכים לבה"ק ומתחברים למתים שגם המתים יתחברו לחיים ויבקשו רחמים על ישראל, כי המתים ג"כ ישראל והם אוהבים ישראל ומבקשים רחמים על ישראל ...

נתיבות עולם נתיב העבודה פרק יב

The Maharal opposed the tefilla Machnisei Rachamim in Selichot on the basis that it appoints the melachim as intermediaries to take our tefillot to God.⁸ However, with regards to kivrei tzaddikim, he explains that the niftarim who have passed on are still considered to be part of Klal Yisrael and can be joined together to daven when the Jewish people need rachamim.

38. אך כל ישראל שותפים וגוף אחד ונפש א'. וכשאחד מצטער גם חבירו מרגיש ועמו מצער. ועד"ז המתפלל על חבירו צריך שיחלה עצמו עליו (ברכות יב:) - פ' שיראה שגם הוא חולה. וכיון ששניהם בצער טוב יותר שיכנס הראש משיכנס הרגל, ע"ד משל התלמיד חכם הוא הראש, והמצטער שהוא עתה שרוי בדין הוא בבחינת רגל וקצת נזוף. טוב להכניס הראש כיון ששניהם בעלי דברים ולא כמליץ בעד אחר

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קסו

The Chatam Sofer explains further that the Jewish people are one neshama. The tzaddikim are therefore being brought in, not as intermediaries to pray on our behalf, but as the leaders of our people.

39. דרש ר' פנחס בר חמא: כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים,

בבא בתרא קטז.

This is simply an extension of the general principle that one should go to a Chacham to ask him to daven for him!

(d) Doresh el hametim means trying to communicate with a dead body, and does not include connecting to the neshama

40. אמנם בהיפך, מה שחששו בזה משום 'דורש אל המתים', זה אינו. חדא, דהרי קיימא לן ביורה דעה סימן קע"ט סעיף י"ד דכל שדורש מן הרוח ונשמה אינו בכלל דורש אל המתים ...

שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן רצג

7. For a startling application of this see the Gilyon HaShas of R. Akiva Eiger on Ketubot 103a. The Gemara states that before Rabbi Yehuda HaNasi died he instructed that his lamp should be lit and bed prepared every Erev Shabbat so that he could continue to visit his family after his death. R. Akiva Eiger writes that R. Yehuda HaNasi was able to make kiddush for his family even after he died, since true tzaddikim are considered alive after death and still obligated in mitzvot!! Only lesser souls are 'chofshi' from mitzvot after death.

8. We will iy'H deal with this in detail in the next shiur.

41. להשיב את החולה לשוב אליו לאחר מיתה להגיד לו את אשר ישאל אותו, מותר. ויש מתירין אפי' לאחר מותו אם אינו משציע גופו של מת רק רוחו

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מעונן ומכשף סימן קעט סעיף יד

This is ruled in Shulchan Aruch. One may request things of the dead as long as the connection is with the spirit and not the body.

(e) The tefilla is that God should answer our tefillot in the merit of the tzaddik

42. ... ושנית שאין מבקשים מהם, אלא עיקר התפילה והדרישה והבקשה הוא מאת ה', אלא שהשם יתברך מקבל תפילתן בזכות הצדיקים המבקשים גם כן רחמים.

שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן רצג

C3] THE METIM MAY NOT BE LISTENING

43. כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שְׂיִמְתּוּ וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָּה וְאֵין עוֹד לָהֶם שְׂכָר כִּי נִשְׁפָּח זְכָרָם:

קהלת ט:ה

Shlomo HaMelech indicates in Kohelet that the dead are not aware of anything!

44. והתניא: לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא, ואם עושה כן עובר משום לעג לרש חרף עושהו! ... רבי חייה ורבי יונתן הוּו שקלי ואזלי בבית הקברות, הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן. אמר ליה רבי חייה: דלייה, כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו. אמר ליה: ומי ידעי כולי האי? והא כתיב: והמתים אינם יודעים מאומה! אמר ליה: אם קרית - לא שנית, אם שנית - לא שלשת, אם שלשת - לא פירשו לך: כי החיים יודעים שימותו - אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים ... והמתים אינם יודעים מאומה - אלו רשעים שבחייהן קרויין מתים!

ברכות יח.

The Gemara discusses whether the dead are even aware of our actions at all. The conclusion is not clear.⁹ Loeg Lerash - mocking the dead by performing mitzvot in front of them - is definitely prohibited, but that may be due to a sensitivity on our part rather than on theirs.¹⁰

45. אבותי בקשו עלי רחמים - וא"ת והאמר צפרק מי שמתו (ברכות יח) דמיתיה לא ידעין מידי ומשמע צמסקנא ואפילו אבות העולם. יש לומר דעל ידי תפלה שזה מתפלל מודיעין להן שכך נתפלל

תוספות סוטה לד:

Tosafot appears to understand that the conclusion of the Gemara in Berachot is that the metim - even the Avot - are not aware of our lives. However, tefilla may have a special power to activate their awareness.

C4] LOEG LERASH

46. ודבר פשוט הוא שאין יליאתם לבית הקברות להתפלל שם שאסור להתפלל בבית הקברות משום לועג לרש ... וזרחוב הוא דמתפללין. אלא להכניע לבס שהם חשוצים כמתים או כדי שיבקשו המתים עליהם רחמים היו יולאין שם אחר שהתפללו.

חידושי הריטב"א תענית טו.

The Ritva learns that davening at graves is always prohibited due to Loeg Lerash. Rather, the people would daven in the town square and only later go down to the graves.

9. The whole daf in Berachot 18b debates back and forth whether the dead truly know what is happening in this world. For every proof that the Gemara brings that the dead DO know, a rejoinder is brought that they do not. Ultimately the conclusion of the sugya is not clear.

10. Consider other instances when Chazal called for sensitivity on our part, even for inanimate objects - eg Moshe not hitting the Nile out of hakarat hatov, covering the challot during kiddush so that they will not be 'embarrassed'. Note also the machloket Rambam and Ramban on the prohibition of cruelty to animals, where the Rambam is focused on the emotions of the animal and the Ramban on the midot of the people.

C5] SPIRITUAL DANGERS

47.

ותשמור שלא תלכי לבית הקברות
כלל וכלל. (נוסח אחר: ששם מתדבקין הקליפות מאוד וכל שכן בנשים), וכל הצרות
והעוונות באים מזה.

אגרות הגר"א

The Vilna Gaon wrote to his wife¹¹ that she should never go to a cemetery since there are negative mystical forces at work there which can cause great harm.

48. (מא) על הקברות - ... וכ"ז היינו ליך לזכי"ק זרחוק די אמות אצל לא על הקברות ממש אפילו קברי ישראל כי יש לחוש שיתדבקו
זו החילונים.

משנה ברורה סימן תקנט ס"ק מא

The Mishna Berura reflects that concern if one actually walks over a grave.

C6] DANGERS OF USING INTERMEDIARIES - POTENTIAL IDOLATRY?

49. והיסוד החמישי - שהוא יתעלה הוא הראוי לעבדו ולגדלו, ולפרסם גדולתו ומשמעתו. ולא יעשה כן למי שהוא תחתיו
במציאות, מן המלאכים והכוכבים והגלגלים והיסודות וכל מה שהורכב מהן. לפי שהם כולם מוטבעים על פעולותיהם ואין
שלטון להם ולא בחירה מבלעדי רצונו יתעלה. ואין לעשותם אמצעים בשביל להגיע אליו, אלא עילו יתעלה יכוונו
המחשבות וינח מה שזולתו. וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה זרה, ורוב התורה מזהרת עליה

רמב"ם - הקדמה לפ' חלק, משנה סנבדרין

One of the 13 Ikarim is that one should never daven through an intermediary. Whilst this is principally an issue for davening through melachim, it is also a factor in davening to/through tzaddikim.¹²

50. ה - אני מאמין באמונה שלמה. שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל. ואין ראוי להתפלל לזולתו

אני מאמין ה'

This is stressed in the Ani Ma'amin.

D] COULD IT BE A MITZVA TO DAVEN AT A KEVER?

51. ... ולע"ד האזהרה למותר כי אין בזה איסור אדרבא מצוה איכא ...

שו"ת מנחת אלעזר חלק א סימן סח

The Munkatcher Rebbe is very clear the there is a mitzva to daven at kivrei tzadikim, as can be seen from many places in Shas (as we saw above)!¹³

11. When he left to move to Eretz Yisrael, although ultimately never made it and was forced to return to Vilna.

12. In the next shiur we will look iy'H at Rav Moshe Feinstein in Igrot Moshe OC 5:43, who debates whether the concern of davening at kivrei tzaddikim is greater or lesser than that of davening through melachim.

13. One of the key applications to this would be whether one can leave Eretz Yisrael to visit kivrei tzaddikim. Although there are those who allow this, as a mitzvah, many do not. Rav Kook made the point that there are enough kivrei tzaddikim to visit in Eretz Yisrael!